

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 22 czerwca 2022 r.

Poz. 3227

UCHWAŁA NR XXX/209/22 RADY GMINY MIĄCZYN

z dnia 7 czerwca 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Miączyn na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.z 2022r. poz. 559, ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) po uzyskaniu opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie Rada Gminy Miączyn uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Miączyn na lata 2022-2025, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Miączyn.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Sylwester Domina

Załącznik do uchwały Nr XXX/209/22
Rady Gminy Miączyn
z dnia 7 czerwca 2022 r.

GMINA MIĄCZYN
CZTEROLETNI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY MIĄCZYN
na lata 2022-2025

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.1. Zarys historii obszaru gminy
 - 5.2. Zabytki nieruchome
 - 5.3. Zabytki ruchome
 - 5.4. Zabytki archeologiczne
 - 5.5. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
 - 5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
 - 5.8. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe
 - 7.1. Priorytety programu opieki
 - 7.2. Kierunki działań programu opieki
 - 7.3. Zadania programu opieki
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest kolejna – trzecia - propozycja programowa będąca postawą do objęcia opieką, zabytki znajdujące się na obszarze administracyjnym gminy Miączyn. W tym miejscu należy podkreślić istotną rolę jaka została przypisana władzom Gminy w ochronie dziedzictwa kulturowego na podległych jej terenach. Studium programowe stanowi rozwinięcie założeń przyjętych w dokumencie Strategia Rozwoju Gminy Miączyn powstałym w 2016 r. i dotyczącym lat 2016-2023 oraz zamierzeń właścicieli obiektów zabytkowych, których działalność, na przykład edukacyjna czy informacyjna, powiązana jest z ochroną dziedzictwa kulturowego. W swych założeniach Gminny Program Opieki nad Zabytkami wskazuje kierunek podejmowanych przez gminę działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego. Głównym celem Programu jest zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków i określenie zadań, jakie winny być realizowane w okresie lat 2022-2025, przy uwzględnieniu planów i możliwości organizacyjno-finansowych właścicieli zabytków. Program określa stan pożądany, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami na terenie Gminy Miączyn: wskazuje potrzebne do wykonania zadania i podpowiada sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń ochronnych, organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

Zgodnie z przyjętymi założeniami w ustawach i programach wyższego szczebla, celem programu jest także dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy Miączyn, zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Niezwykle ważne jest także, aby poprawa ta dokonywała się przy aktywnym współudziale mieszkańców, w różnych formach ich życiowej aktywności, zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz samorządowych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie opieki oraz jej stymulowanie, tworzenie i wspieranie inicjatyw z tym związanych.

Program opieki nad zabytkami już z samej swej nazwy i definicji określonej w ustawie jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji. Jak wcześniej wspomniano program przygotowany na lata 2022-2025 jest blisko powiązany ze Strategią Rozwoju, której cele winny być realizowane zgodnie z przyjętymi założeniami. Powyższa kwestia dotyczy także pozostałych właścicieli zabytków, którzy zdecydowali się na współpracę z władzami gminy oraz samodzielnie podjęli się opieki na zabytkami. Niezwykle istotny jest fakt, by dzięki realizacji powyższych założeń poprawie uległ stan cennych zabytków wpisanych do rejestru, bądź rozpoczęto tym w okresie prace konserwatorskie przy obiektach, których stan systematycznie pogarszał się.

W tym miejscu należy także podkreślić, że wskazane w Programie zadania do realizacji i proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom ochrony zabytków w Polsce.

Dotychczas obowiązujący Program Opieki na Zabytkami dla Gminy Miączyn, przyjęty na lata 2018-2021, zakładał przeprowadzenie badań sondażowych na terenie cmentarza w Horyszowie oraz oznakowanie tablicami cmentarzy prawosławnych znajdujących się na obszarze Gminy. Powyższe zadania nie zostały wykonane, co było spowodowane zewnętrznymi czynnikami (epidemia COVID – 19) i związanymi z tym możliwościami finansowymi Gminy. Zasadniczą przyczyną niezrealizowania zobowiązań był jednak pogarszający się stan techniczny pałacu w Niewirkowie, wpisanego do rejestru zabytków. W zaistniałej sytuacji władze Gminy przesunęły środki zaplanowane na wyżej wspomniane działania na ekspertyzę techniczną, inwentaryzację architektoniczną i bieżące prace remontowe pałacu.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną w kwestii ochrony zabytków w Polsce jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dn. 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z 2003 r., z późn. zm.), która wprowadziła i sprecyzowała pojęcia - ochrony i opieki nad zabytkami.

Zgodnie z w/w ustawą - ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1)zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2)zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3)udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4)przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5)kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6)uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1.naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2.prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3.zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4.korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5.popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W ustawie zostały zdefiniowane obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Do obowiązków wójta należą w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (w której powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta Gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22);

- sporządzanie (na okres 4 lat) Programu Opieki nad Zabytkami (art. 87); uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 18 i 19), który to program służy celom określonym w Ustawie (wymienionym w kolejnym rozdziale niniejszego opracowania). Następnie program przyjmuje Rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, po czym jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt, sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminnej.

Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym do zakresu działania samorządu gminnego należy wykonywanie zadań publicznych o charakterze lokalnym w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów (art. 2 i 6). W szczególności zadania własne obejmują sprawy min.: ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska, kultury, zieleni komunalnej i zadrzewień, cmentarzy komunalnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW i OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W trakcie sporządzania niniejszego Programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla gminy Miączyn wykorzystano m.in.:

akty prawne:

- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 710, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. poz. 774, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 142, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r. poz. 681, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 450, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 799),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 121, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r. poz. 720 z późn. zmianami),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. z 2017r. poz. 1332, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 862, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1875, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661) oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.09.2019 zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

akty prawa miejscowego i dokumenty strategiczne Gminy Miączyn:

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miączyn – uchwała nr VIII /48/03 z dnia 28 listopada 2003 r. (późniejsze zmiany nie dotyczyły obszarów i obiektów zabytkowych)
- Strategia Rozwoju Gminy Miączyn na lata 2016-23 - uchwała nr XVIII/95/2016 z dnia 7 czerwca 2016 r.
- Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Miączyn, Zamość 2012

·Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Zamojska” (Gminy: Grabowiec, Komarów Osada, Łabunie, Miączyn, Sitno, Skierbieszów, Stary Zamość). Luty 2015

dokumenty programowe wojewódzkie:

•Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie Lubelskim na lata 2019- 2022, uchwała nr IX/160/15 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 2 września 2019 r.,

•Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, przyjęty uchwałą nr XI/162/15 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r., opracowany przez Zarząd Województwa Lubelskiego:

•Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XXIV/406/21 z dnia 29 marca 2021 r.

•Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2021-2027 (na etapie konsultacji).

•Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2014-2020 (przyjęty w 2017).

krajowe dokumenty programowe z zakresu dóbr kultury:

•Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami 2019-2023 (przyjęty przez Radę Ministrów - uchwała nr 82 z dn. 13 sierpnia 2019), opracowany przez specjalny zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby;

•Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

We wspomnianej Ustawie z 23 lipca 2003 r. szczególnie mocno zasadę, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1.Włączenie zagadnień ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

2.Rozpatrywanie kwestii uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

3.Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

4.Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

5.Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

6.Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

7.Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

4.1. Założenia programowe ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce w świetle strategicznych dokumentów krajowych.

1. Według stanu na czerwiec 2021 r. obowiązuje opracowany przez Zespół Rady Ochrony Zabytków, powołany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2023*, przyjęty uchwałą nr 82/2019. Przyjęte są w nim podstawowe założenia programowe ukierunkowane na wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego. Znaczna część zaakcentowanych celów i kierunków działań winna być uwzględniona w lokalnych programach opieki nad zabytkami, szczególnie w kwestiach: integracji ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego, krajobrazu oraz stosownych zasad zagospodarowania przestrzennego, promocji dziedzictwa kulturowego, wzmocnienia jego roli w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości. W odniesieniu do samorządów oznacza to m.in. *zwiększenie zaangażowania, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków*. Z powyższymi działaniami m.in. wiąże się:

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego;
- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami jak Policja;
- kampanię społeczno-edukacyjną w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczania wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami;

2. Nadal obowiązują *Założenia Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2013* będące uzupełnieniem *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2020* (dokument wdrożeniowy: Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2020”). Zgodnie z podstawowymi założeniami NSK zasadniczym celem strategii winno być działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce, dlatego też przyjęto następujące priorytety:

- Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe (zmierzające do materialnej poprawy stanu zabytków), ich adaptacja i rewitalizacja oraz zwiększenie dostępności dla nich mieszkańców, turystów i inwestorów.

- Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Podstawą do jego sformułowania jest uznanie sfery dziedzictwa za niezbędny warunek rozwoju i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

4.2. Ustalenia dla Gminy Miączyn zawarte w dokumentach strategicznych, planistycznych (wojewódzkich i lokalnych) dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

I. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego.

W nadal obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego województwa lubelskiego, zgodnego ze Strategią Rozwoju województwa, kierunki polityki przestrzennej zostały połączone

z działaniami na rzecz rozwoju kultury i ochrony walorów przyrodniczo - krajobrazowych regionu. W kontekście kulturowym w planie nie odnotowano żadnej z miejscowości wchodzących w skład Gminy jako wyjątkowo cennej z uwagi na walory zabytkowe. Wskazano natomiast Gminę Miączyn jako jedną kilku gmin usytuowanych na pograniczu kulturowym, co niewątpliwie stanowi znaczącą wartość kulturową. Ponadto w Planie odnotowano konieczność objęcia ochroną planistyczną zlewni rzeki Wolicy.

II. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.

W dokumencie Strategii RWL nie odnotowano żadnej z miejscowości znajdującej się na terenie Gminy, natomiast ogólnie wskazano priorytety rozwoju województwa w zakresie ochrony i pomnażanie dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju społecznego. Ponadto w częściach poświęconych turystyce oraz ochronie dziedzictwa kulturowego strategia podkreślono rolę:

1. Dziedzictwa kulturowego oraz kultury w budowaniu tożsamości zarówno regionalnej jak i lokalnej.

2. Związku dziedzictwa kulturowego z podnoszeniem atrakcyjności regionu, przekładającym się na wzrost zainteresowania inwestorami oraz potencjalnymi turystami, co z kolei może stanowić jeden istotnych czynników wzrostu gospodarczego.

III. Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Zamojska” obejmującej gminy Grabowiec, Komarów-Osada, Łabunie, Miączyn, Stary Zamość, Sitno, Skierbieszów. w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokument opracowany przez Lokalną Grupę Działania „Ziemia Zamojska” obecnie nie obowiązuje, gdyż dotyczył lat 2014-2020, jednak jego zapisy nie straciły na aktualności. Z obiektów znajdujących się na terenie Gminy i posiadających wartości zabytkowe wymieniono: cerkiew (ob. kościół rzymskokatolicki) oraz nieistniejący dwór w Miączynie. Ponadto odnotowano wytyczenie w 1916 r. linii kolejowej jako istotnego czynnika osadniczego. Podkreślono ważny fakt, że obszar objęty diagnozą niewątpliwie posiada wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe i krajoznawcze, które są cennymi zasobami na rzecz rozwoju turystyki i agroturystyki. Zaakcentowano także niewłaściwie wykorzystany tego potencjału, wskazując przy tym brak ”marki” miejsca jako znaczącej atrakcji powiatu zamojskiego czy też Lubelszczyzny w zakresie funkcji rekreacyjno – wypoczynkowych i letniskowych. Uwypuklając ten element rozwoju, wymieniano jednocześnie jego ważną rolę w wykorzystaniu analizowanego obszaru w rozwoju różnych form turystyki. Omawiany teren postrzegany jest jedynie jako obszar typowo rolniczy, a brak wyeksponowania walorów turystycznych upośledza rozwój funkcji turystycznych obszaru. Potencjał turystyczny stanowią walory krajobrazowe i inne zasoby przyrodnicze oraz zabytki architektury i kultury tego regionu. W związku z powyższym wzmocnieniu musi ulec baza turystyczna oraz oferta towarzysząca.

IV. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Woj. Lubelskim na lata 2019-22

Powyższy dokument, opracowany na lata 2015-2018 ma charakter uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania wojewódzkiego i w niewielkim stopniu odnosi się do problemów Gminy dotyczących zabytków. Odnotowano w nim stanowiska archeologiczne związane z kulturą pomorską (VI w. p. Chr.) w miejscowościach Świdniki i Żuków oraz dwie murowane cerkwie: w Niewirkowie i Gdeszynie, z których ostatnia została translokowana poza Gminę.

V. Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Miączyn 2012 (studium uwarunkowań i kierunków)

W opracowaniu tym wskazano ogólne zasady ochrony wartości kulturowych regionu, które powinny objąć następujące działania:

- Realizacja nowej zabudowy jako kontynuacja zasadniczych cech tradycyjnych form regionalnych, zarówno w skali zabudowy, jak i detalach architektonicznych.

- Przywrócenie wartości historycznych obiektom zdegradowanym.
- Utrzymanie zespołów zieleni w obszarach ochrony konserwatorskiej, a w tym na obszarach cmentarzy.
- Utrzymanie i konserwacja cennych historycznie oraz artystycznie nagrobków na zarejestrowanych na kartach ewidencyjnych cmentarzy.
- Utrzymanie kapliczek i krzyży przydrożnych.
- Kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego poprzez kontynuację tradycyjnych form osadnictwa (wsie ulicówki, rządowe, wielodrożne) oraz realizację form architektonicznych nawiązujących do architektury regionalnej.
- Utrzymanie pierwotnej funkcji obiektów zabytkowych.
- Udostępnienie obiektów zabytkowych dla usług turystyki i innych nieuciążliwych.
- Zachowanie stref ochrony widokowej i krajobrazowej oraz osi widokowych

VI. Strategia Rozwoju Gminy Miączyn na lata 2016-2023

W Strategii odnotowano obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków:

1.Miączyn - zespół cerkwi parafialnej grecko-kat., ob. kościół parafialny rzymsko-kat. p.w. św. Michała Archaniola wraz z wyposażeniem wnętrza w zabytki ruchome i drzewostan w granicach d. cmentarza. W Strategii podano niewłaściwe informacje dot. statusu kościoła (jest parafią, nie filią) oraz nieistniejącego nagrobka na cmentarzu przykościelnym.

2.Niewirków - zespół pałacowo – parkowy, w skład którego wchodzi: pałac, park oraz kapliczka z figurką św. Jana Nepomucena. W Strategii podano niewłaściwą informację dotyczące gorzelni, która nie jest wpisana do rejestru zabytków.

3.Świdniki - zespół cerkwi parafialnej grecko-kat., ob. kościół parafialny rzymsko-kat. p.w. Królowej Korony Polskiej cmentarz kościelny z drzewostanem i nagrobkiem Batowskich, w granicach ogrodu

4.Świdniki – park krajobrazowy

5.Grodek stożkowaty w Zawalowie.

Ponadto odnotowano obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zabytki archeologiczne. W kolejnej części omówiono walory zabytkowe najcenniejszych obiektów zarówno istniejących jak i nieistniejących (zniszczonych bądź translokowanych).

Szczegółowo omówiono mocne i słabe strony Gminy związane istniejącymi warunkami przyrodniczymi. Natomiast w podsumowaniu wskazano potencjalne kierunki rozwoju Gminy ze wskazaniem na turystykę i pełniejsze wykorzystanie walorów kulturowo – przyrodniczych. Jednocześnie podkreślono słabość bazy noclegowej, gdyż na terenie gminy funkcjonują jedynie 4 gospodarstwa agroturystyczne:

- Stadnina Koni „Kordalska” -Miączyn.
- Gospodarstwo agroturystyczne - Horyszów.
- Ranczo Relaxo - Czartoria

VII. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Miączyn

Nie został sporządzony.

5. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.1. Zarys historii obszaru Gminy

Gmina Miączyn, jako osobna jednostka administracyjna w dzisiejszym rozumieniu tego słowa, powstała w 1867 r. w wyniku kolejnej reorganizacji podziału struktur Królestwa Kongresowego. W jej skład wchodziły wówczas następujące miejscowości: Horyszów (d. Ruski), Koniuchy, Miączyn, Rogów, Stanisławka, Świdniki, Zawalów i Żuków oraz folwarki: Frankamionka, Franciszków i Ministrówka. Zasięg terytorialny tak wydzielonej gminy przetrwał bez zmian do 1954 r. Po następnej reformie administracyjnej w 1973 r. do Gminy włączono Gdeszyn, Kotlice, Niewirków i Poddąbrowę-Michałówkę, natomiast wsie Rogów i Stanisławkę przeniesiono do innych gmin (Grabowiec i Sitno).

Pomimo, iż na sąsiadującym z Gminą obszarze miały miejsce ważne wydarzenia w dziejach Polski, to jednak należy odnotować, że miejscowości leżące na jej terenie nie dotknęły kataklizmy dziejowej, w wyniku których poniosłyby znaczące straty materialne. Pojedyncze wydarzenia tego typu miały miejsce w czasie powstania Chmielnickiego, w 1648 r. w trakcie którego Kozacy spalili gródek w Zawalowie, już nigdy potem nie odbudowany oraz w 1716 r., gdy wojska saskie spaliły dobra Świdniki, należące wówczas do Michała Potockiego.

XIX w. nie przyniósł tak tragicznych wydarzeń, gdyż nie odnotowano tu działań wojennych zarówno w czasie powstania listopadowego jak i styczniowego. Najpoważniejszym epizodem były rozruchy chłopskie w Gdeszynie, Kotlicach, Miączynie, Niewirkowie i Zawalowie w 1861 r., które były związane z walką o zniesienie pańszczyzny.

W trakcie I wojny światowej znacznie większe straty przyniosły grabieże okupantów zarówno Rosjan jak i Austriaków, jak działania wojenne, które praktycznie nie miały miejsca. Natomiast podczas wojny z bolszewikami na terenie Gminy miały miejsce dwie duże bitwy, jedna z nich rozegrała się na polach pod Niewirkowem i była fragmentem wielkiej bitwy pod Komarowem. Natomiast druga odbyła się pod Horyszowem, gdzie starli żołnierze 30 pułku Strzelców Kaniowskich z kawalerią Budionnego.

W znacznym stopniu zniszczenia ominęły wsie w trakcie II wojny światowej, jakkolwiek nie dotyczy to ludności żydowskiej, którą niemal całkowicie wymordowano oraz wysiedlonych mieszkańców Gdeszyna, Horyszowa, Kotlic, Koniuch, Miączyna i Niewirkowa.

Miejscowości znajdujące się na terenie Gminy mają różną proveniencję, jakkolwiek należy podkreślić, że niemal wszystkie większe wsie po raz pierwszy zostały odnotowane już pod koniec XIV w. lub w 1 poł. XV w., natomiast mniejsze oraz kolonie to efekt XIX-wiecznej kolonizacji. Najstarsze: Gdeszyn, Horyszów (Ruski), Koniuchy, Kotlice, Miączyn, Świdniki i Zawalów, po raz pierwszy odnotowano w 1394 r. Nieco młodsze są Żuków (1436 r.) oraz Niewirków (1442 r.). Czartorię odnotowano pierwszy raz w 1824 r., Frankamionkę w 1827 r. a Ministrówkę w 1836 r.

Najstarsze wzmianki dotyczące poszczególnych miejscowości związane były z dokumentem, w którym określono ich przynależność do nowoutworzonej parafii łacińskiej w Grabowcu. Późniejsze, XV-wieczne wsie – odnotowano przy okazji opisywania dóbr należących do książęcej rodziny Hurko-Sanguszków (Żuków) lub stanowiących uposażenia prawosławnego biskupa chełmskiego (Niewirków).

Pomimo bliskości Zamościa żadna z miejscowości wchodzących w skład Gminy nie wykazała bezpośrednich związków z ordynacją zamojską, natomiast w większości stanowiły siedzibę dóbr szlacheckich. Wyjątkiem jest tu część Zawalowa, która przez ponad dwa wieki należała do bazylianów, a następnie zamojskich franciszkanów.

Jak wcześniej wspomniano na terenie Gminy nie odnotowano dużych majątków ziemskich. Pośród największych można wymienić dobra Horyszów, w skład których wchodziły m. in. Koniuchy i Frankamionka, będące od k. XVIII w. własnością Russyanowskich, a następnie Kreuzensternów, z których Karol sukcesywnie rozprzedawał je po 1900 r.

Wielkością niewiele ustępowały im dobra Świdniki, które wraz z Żukowem od pocz. XVIII w. do połowy XIX w. należały do Potockich, a następnie Batowskich.

5.2.Zabytki nieruchome

Urbanistyka i ruralistyka:

Na terenie Gminy nie występują układy urbanistyczne, gdyż nie ma tu i nie było ośrodków miejskich. Natomiast z analizy źródłowych przekazów kartograficznych z końca XVIII w. wynika, że dominującym układem ruralistycznym na tym terenie była jednodrożnica, z obustronną, rozluźnioną zabudową (z czasem zagęszczoną), niekiedy wpisaną w stok wzgórza (np. Gdeszyn, Czartoria). Te najbardziej charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego polskiej wsi układy, niekiedy były wzbogacane tzw. nawsiem czyli terenem położonym w centrum wsi, pierwotnie należącym do wspólnoty, wokół którego lokowano zabudowę. Nawsia występowały w Niewirkowie i Koniuchach, w obu miejscowościach były czytelne jeszcze na pocz. XX w., jednak z czasem zostały podzielone na mniejsze działki i zabudowane.

Architektura sakralna:

Pośród architektury sakralnej należy odnotować murowaną cerkiew grekokatolicką, ob. kościół parafialny pw. Michała Archanioła w Miączynie, ufundowaną w 1824 r. przez Jana Węgleńskiego, ministra Skarbu Królestwa Polskiego. Przebudowana po przekazaniu w 1918 r. kościołowi katolickiemu, zachowała neoklasycystyczną dekorację elewacji, wyróżniającą się umiarem oraz dostosowaniem do otoczenia. Otoczona jest współczesnym ogrodzeniem. W pobliżu znajduje się murowana plebania, pochodząca z tego samego okresu, z neoklasycystycznym detalem w narożach budynku.

W Horyszowie znajduje się najstarsza świątynia na terenie Gminy – murowana, klasycystyczna cerkiew grekokatolicka, ob. kościół rzymskokatolicki pw. Przemienienia Pańskiego, pochodząca z 1809 r., powstała zapewne dzięki funduszom Kajetana Russyanowskiego, ówczesnego właściciela tutejszych dóbr. Po 1919 r. cerkiew, będąca już własnością kościoła katolickiego, została przebudowana z niewielkimi zmianami, co pozwoliło na zachowanie pierwotnej bryły.

Na terenie Świdnik usytuowana jest murowana grekokatolicka cerkiew, ob. kościół katolicki pw. Matki Bożej Królowej Polski, wybudowana w 1818 r. z fundacji Stanisława Batowskiego. Na terenie d. cmentarza przykościelnego znajduje się klasycystyczny nagrobek Batowskiego i jego żony Katarzyny wystawiony w 1823 r. W 1900 r. do fasady dobudowano kruchtę z wieżą, czym nieco zmieniono dotychczasową neoklasycystyczną bryłę. Zapewne w tym czasie dawny cmentarz kościelny ogrodzono ceglany murem. Od 1918 r. świątynia jest własnością kościoła katolickiego.

W Niewirkowie zachowała się prawosławna cerkiew, ob. kościół pw. Narodzenia NMP filia parafii rzymskokatolickiej w Dubie. Drewniana świątynia, wzniesiona w 1882 r. w stylu bizantyjsko-rosyjskim, zachowała swą pierwotną bryłę, pomimo przebudowy związanej z przejściem przez kościół katolicki.

W Czantorii, niewielkiej wsi położonej na północnych krańcach Gminy, zachowała się niewielka, drewniana kaplica pw. św. Antoniego z 1936 r., jedyny zabytkowy obiekt od początku związany z kościołem katolickim.

Architektura rezydencjonalna:

Pośród zachowanych zabytkowych obiektów rezydencjonalnych na obszarze Gminy niewątpliwie wyróżnia się zespół pałacowo-parkowy w Niewirkowie, prawdopodobnie wybudowany w 4 ćwierci XIX w. dla Bolesława Sierakowskiego ówczesnego właściciela dóbr. Murowany, eklektyczny pałac ma zwartą czworoboczną, bryłę rozczłonkowaną portykami oraz nadwieszonym, cylindrycznym wykuszem w pld.-zach. narożu. Pałac otoczony jest parkiem, do którego przylega zespół folwarczny.

W Kolonii Kotlice zachował się opuszczony, murowany dwór z l. 60 XIX w., wybudowany dla Władysława Rulikowskiego, pozbawiony towarzyszących mu pierwotnie zabudowań gospodarczych i niewielkiego parku.

W Michałowie-Poddąbrowie znajduje się murowany dwór z l. 1937-39, wybudowany dla Kowerskich, prawdopodobnie nie ukończony zgodnie z planami, dwukondygnacyjny, otoczony pozostałościami sadu dworskiego.

Budynki użyteczności publicznej:

Na terenie Gminy Miączyn zachowały się dwa obiekty tego typu: murowana szkoła w Zawalowie z 1928 r. oraz drewniana szkoła w Koniuchach wzniesiona w 1933 r. Większość budynków tej kategorii; drewniane budynki urzędu gminy, straży pożarnej, sklep w Miączynie o jeszcze XIX-wiecznej proveniencji – zostały rozebrane jeszcze na przełomie l. 80/90 XX w. lub w ostatnich latach np. drewniany budynek gminy w Kotlicach z 2 poł. XIX w.

Budynki przemysłowe:

W Niewirkowie w pobliżu zespołu pałacowo-parkowego usytuowany jest zespół folwarczny, w skład którego wchodzi murowane budynki gorzelni, magazynu na spirytus oraz ceglany komin typu „hoffmanowskiego”, wybudowane w 1923 r. Z dawnych budynków gospodarczych usytuowanych pomiędzy parkiem a gorzelnią nie przetrwał żaden obiekt. Także w Niewirkowie, poza zespołem pałacowo-parkowym, przy drodze do Cześnik, zachował się murowany z czerwonej cegły młyn motorowy z 1932 r., przerobiony po II wojnie światowej na elektryczny.

W Świdnikach na terenie dawnego zespołu folwarcznego znajduje się murowany, eklektyczny spichlerz z 1902 r., będący jedynym obiektem z rozległego zespołu budynków gospodarczych, sukcesywnie rozbieranych po II wojnie światowej.

Budynki mieszkalne:

Na obszarze Gminy nie zachowały się interesujące obiekty mieszkalne posiadające wartość zabytkową. Nieliczne drewniane domy z okresu międzywojennego (Niewirków domy nr 3, 7), należy zaliczyć do obiektów budownictwa ludowego, a nie architektury, gdyż poza cezurą czasową nie wyróżniają szczególnymi walorami.

Cmentarze i miejsca pamięci:

Cmentarz parafialny w Gdeszynie, położony w płn. części wsi, został założony prawdopodobnie na początku XIX w. dla ludności wyznania grekokatolickiego. Użytkowano go do 1875 r. Po przejściu parafii przez kościół prawosławny, wytyczono nowy cmentarz, natomiast dotychczas istniejący był nieużytkowany do 1921 r., gdy erygowano parafię rzymskokatolicką. Z pierwszego okresu funkcjonowania cmentarza zachował się jeden nagrobek, bezimienny w formie sześcienniej nadstawy umieszczonej na postumencie w kształcie walca, zapewne powstały w l. 20 XIX w.

W Gdeszynie przy drodze do Zaborzec znajduje się cmentarz prawosławny założony w 1875 r., funkcjonujący do końca II wojny światowej. Obecnie cmentarz jest nieczynny. Na jego terenie zachowało ok. 10 nagrobków. Pośród nich wyróżnia się nagrobek Jana Mischczuka z 1914 r. oraz bezimienna stela.

Kolejnym cmentarzem w Gdeszynie jest cmentarz wojenny, usytuowany poza zabudową, przy drodze do Zaborzec, założony po 1915 r. dla żołnierzy austriackich poległych w czasie I wojny światowej. Żołnierze pochowani są w indywidualnych i zbiorowych mogiłach symetrycznie rozlokowanych wzdłuż głównej osi.

Na płn.-zach. od środkowej części Horyszowa znajduje się cmentarz parafialny założony na początku XIX w. dla ludności wyznania grekokatolickiego, od 1875 r. wykorzystywany przez prawosławnych, a od 1921 r. kościół katolicki. Na jego terenie zachowało się kilkanaście nagrobków

sprzed II wojny światowej. Wśród nich na wyróżnienie zasługuje nagrobek Constantina Kreuzensterna z 1892 r. w kształcie marmurowego obelisku osadzonego na postumencie.

W Koniuchach, na wschód od zabudowy, za torami kolejowymi usytuowany jest nieczynny cmentarz grekokatolicki, założony na początku XIX w. Od 1875 r. do końca II wojny światowej był użytkowany przez wyznawców prawosławia. Brak na terenie cmentarza w pełni zachowanych nagrobków.

Cmentarz parafialny w Miączynie, położony na zachodnim krańcu miejscowości, został wytyczony prawdopodobnie w 1824 r. dla ludności wyznania grekokatolickiego. W 1875 r. przekazano go kościołowi prawosławnemu, a od 1918 r. rzymskokatolickiemu. Na cmentarzu zachowało się kilkanaście nagrobków sprzed 1945 r., w większości w formie kamiennych lub żeliwnych krzyży, na postumentach. Pośród nich wyróżnia się monumentalny krzyż na grobie Jana Węgłęńskiego z 1835 r. oraz nagrobek Tekli Horuszewicz z 1830 r. w kształcie urny na postumencie.

W Świdnikach, na północ od zabudowy, znajduje się cmentarz założony w poł. XIX w. dla parafii grekokatolickiej. Od 1875 r. do końca II wojny światowej był użytkowany przez wyznawców prawosławia. Od tego czasu, aż do 1978 r. wykorzystywano go sporadycznie. Dopiero utworzenie w 1978 r. parafii rzymskokatolickiej przywróciło pełne funkcjonowanie cmentarza. Na terenie cmentarza zachowało się kilkanaście nagrobków sprzed 1945 r.

Na północnym krańcu Zawalowa, na skraju zabudowy, usytuowany jest cmentarz parafialny, założony w XIX w. dla ludności wyznania grekokatolickiego. Od 1875 r. był użytkowany przez prawosławnych, a od 1918 r. przez kościół rzymskokatolicki. Na jego terenie zachowało się kilkanaście nagrobków sprzed 1945 r., głównie w kształcie prostopadłościennych postumentów, obelisków lub kopców z kamieni polnych. Najciekawszy pochodzi jednak z 1946 r. i przedstawia pełnoplastyczną figurę młodej kobiety obejmującej krzyż.

Pośród miejsca pamięci należy odnotować pomnik upamiętniający śmierć ośmiu mieszkańców Żukowa w starciach z policją we wrześniu 1936 r., która aresztowała dwie działaczki chłopskie oraz pomnik w Gdeszynie postawiony ku czci poległych w latach 1939-45 mieszkańców wsi.

Kapliczki i figury przydrożne

Na terenie Gminy zachował się zespół interesujących murowanych, przydrożnych kapliczek o charakterze wotywnym. Zazwyczaj mają one kształt kilkustopniowego, postumentu zwieńczonego metalowym, ażurowym krzyżem, niekiedy wzbogaconym pasyjką. Wyjątkiem jest najstarsza z nich, znajdująca się w Niewirkowie, wzniesiona zapewne na przełomie XVIII/XIX w., założona na rzucie kwadratu, otwarta z trzech stron arkadami wspartymi na jońskich kolumnach. Usytuowana jest na zamknięciu osi widokowej prowadzącej z pałacu w kierunku południowym. W jej wnętrzu umieszczona jest rzeźba z tego okresu przedstawiająca św. Jana Nepomucena. Pośród kapliczek o charakterystycznym kształcie należy wymienić dwie XIX-wieczne kapliczki, na terenie Kotlic, z których jedna pochodzi z 1861 r. i została ufundowana przez tutejszych mieszkańców w podzięce Edwardowi Rulikowskiemu za zniesienie pańszczyzny. Natomiast drugą postawił Ignacy Socha w 1865 r. w podzięce za łaski Boże. Pozostałe trzy kapliczki (dwie niedatowane, trzecia 1907 r.) usytuowane na terenie Kotlic wiązać należy z ukazem tolerancyjnym z 1905 r. Do tej grupy należy zaliczyć kapliczki w Horyszowie oraz Niewirkowie, także powstałe na pocz. XX w. Również kapliczka w Żukowie pochodzi z tego samego okresu (1907 r.), jednak jej wyróżnikiem jest zachowany napis fundacyjny sporządzony cyrylicą.

Od wspomnianej grupy formą odbiega kapliczka w Gdeszynie wykonana w ostatnich latach w kształcie niewielkiej, drewnianej szafki, w której wtórnie umieszczono rzeźbę przedstawiającą św. Jana Nepomucena, powstałą na przełomie XIX/XX w.

Parki i ogrody:

Na terenie Gminy występują dwa parki w Niewirkowie oraz Świdnikach. Rozległe założenie parkowe w Niewirkowie o barokowym charakterze, towarzyszyło dworskiej rezydencji co najmniej od 2 połowy XVIII w. Zapewne pod koniec XIX w. zostało przekształcone w park krajobrazowy, który zachował się do dnia dzisiejszego.

Park w Świdnikach, istniejący już od 2 poł. XVIII w. otaczał nieistniejący pałac, dwukondygnacyjną budowlę, spaloną w czasie I wojny światowej i nigdy nie odbudowaną. Samo założenie, przekształcone w XIX w. ma charakter parku krajobrazowego z alejami (topolową i lipową) oraz systemem wód.

Komponowana zieleni dworska, która towarzyszyła nieistniejącym dworom w Gdeszynie, Horyszowie, Koniuchach i Miączynie, nie zachowała się.

5.3. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome znajdujące się na terenie Gminy to przede wszystkim wyposażenie świątyń:

- kościoła parafialnego pw. Michała Archanioła w Miączynie – 10 obiektów
- kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego w Horyszowie – 8 obiektów
- kościoła parafialnego pw. MB Królowej Polski – 7 obiektów

5.4 Zabytki archeologiczne

Ogólnie obserwuje się, iż zabytki archeologiczne występują w strefach krawędziowych dolin, natomiast brak ich w głębi na płaskowyżach. Potwierdza się to także na terenie Gminy, gdzie największe skupisko zabytków archeologicznych, na które natrafiono w trakcie badań AZP (obszary: 87-90, 87-91, 87-92, 88-90, 88-91, 88-92, 89-90, 89-91) mamy wzdłuż dolin rzecznych Siniochy oraz dwóch bezimiennych cieków wodnych w okolicach Miączyna i Żukowa. Najstarsze ślady pobytu człowieka na tych terenach znalezione we Frankamionce (krzemienisty rdzeń odłupkowy) pochodzą ze środkowej epoki kamienia (mezolitu) przypadającej na lata 8 300-5 500 p. n.e. Na ślady kolejnej kultury - ceramiki wstęgowej rytej związanej z neolitem natrafiono w okolicach Miączyna (dwie kamienne siekierki). Kolejne neolityczne kultury również odnotowano na obszarze Gminy; wołyńsko-lubelska ceramika malowana obecna była w Horyszowie, Niewirkowie i Żukowie, gdzie znaleziono pochówki ludzkie wyposażone w gliniane naczynia, krzemienne narzędzia oraz miedziane ozdoby, pucharów lejkowatych, amfor kulistych i ceramiki sznurowej, których pozostałości w formie krzemienistych narzędzi oraz ceramiki znaleziono w osadach usytuowanych wzdłuż Siniochy.

Ślady osadnictwa z wczesnej epoki brązu odkryto na 39 stanowiskach, związanych przede wszystkim z kulturą mierzanowicką lub strzyżowską (sporadycznie). Większe natężenia ruchu osadniczego miało miejsce w środkowej i późnej epoce brązu i związanymi z nimi kultur trzcinieckiej, łużyckiej, pomorskiej i przeworskiej. Trzy pierwsze kultury pozostawiły po sobie stosunkowo skromny materiał głównie w postaci fragmentów glinianych naczyń oraz narzędzi. Natomiast z kulturą przeworską należy wiązać srebrnego denara z 92 r. n.e., wybitego przez rzymskiego cesarza Domicjana, odkrytego w Zawalowie i denara Antonina Piusa z II w. znalezionego w okolicy Kotlic.

Osadnictwo słowiańskie pojawiło się na terenie Gminy dopiero w VIII w. początkowo w bardzo skromnej formie niewielkich skupisk ludzkich. Natomiast o pełnym zasiedleniu tego obszaru możemy mówić dopiero w następnych stuleciach IX-XIII w.

5.5. Zabytki w muzeach

Na terenie Gminy Miączyn nie ma obiektów muzealnych jak też izby pamięci.

5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 22 Ustawy z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw wójt (burmistrz) gminy prowadzi

gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W związku z zapisami w/w ustawy w gminnej ewidencji zabytków znajdują się:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (w tym nieruchome zabytki archeologiczne);
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta Gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;

Tab. 1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego (stan na 20.03.2012 r.)

Lp	Miejscowość	Obiekt i adres	Nr rej. zab. i data
1	Gdeszyn	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/1526 z 7.10.1987
2	Miączyn	Cerkiew, ob. kościół parafialny pw. Michała Archanioła	A/546 z 07.07.1957 24.12.1971
3	Miączyn	Cmentarz przykościelny z drzewostanem	A/546 z 07.07.1957 24.12.1971
4	Niewirków	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	A/1478 z 6.10.1984
5	Niewirków	Park w zespole pałacowo-parkowym	A/1478 z 6.10.1984
6	Niewirków	Kapliczka w zespole pałacowo-parkowym	A/1478 z 6.10.1984
7	Niewirków	Gorzelnia w zespole pałacowo-parkowym	A/1478 z 6.10.1984
8	Świdniki	Cerkiew, ob. kościół paraf. rzymsko-katolicki pw. MB Królowej Polski	A/1513 z 31.03.1987
9	Świdniki	Cmentarz przykościelny z drzewostanem	A/1513 z 31.03.1987
10	Świdniki	Nagrobek Batowskich na cment. kościelnym	A/1513 z 31.03.1987
11	Świdniki	Park krajobrazowy podworski	A/1295 z 15.07.1977

Poza w/w obiektami na terenie Miączyna znajdują się także obiekty ruchome wpisane do rejestru zabytków, które stanowią wyposażenie kościołów.

Tabela nr 1. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków (wyposażenie kościołów)

Lp.	Miejscowość	Miejsce przechowywania	Nr rej. zab.
1	Miączyn	kościół par. pw. Michała Archanioła	B/316 z dn. 26.05.1975
2	Horyszów	kościół par. pw. Przemienienia Pańskiego.	B/424 z dn. 09.12.1994
3	Świdniki	kościół par. pw. MB Królowej Polski	B/190 z dn. 12.07.1983

5.7. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Tabela 1. Wykaz kart obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres
1	Czartoria	Kaplica pw. św. Antoniego	
2	Gdeszyn	Cmentarz paraf. grekokat. ob. rzymskokatolicki.	
3	Gdeszyn	Cmentarz prawosławny.	
4	Gdeszyn	Kapliczka z rzeźbą św. Jan Nepomucen.	
5	Gdeszyn	Cmentarz z I wojny światowej	
6	Gdeszyn	Pomnik ku czci poległych w latach 1939-1945.	
7	Horyszów	Cerkiew ob. kościół pw. Przem. Pańskiego.	
8	Horyszów	Cmentarz paraf. prawosławny ob. rzymskokat.	
9	Horyszów	Kapliczka przydrożna.	
10	Koniuchy	Cmentarz prawosławny.	
11	Kotlice	Kapliczka przydrożna I	
12	Kotlice	Kapliczka przydrożna II	
13	Kotlice	Kapliczka przydrożna III	

14	Kotlice	Kapliczka przydrożna IV	
15	Kotlice	Krzyż przydrożny	
16	Miączyn	Cerkiew, ob. kościół paraf pw. Michała Archaniola	
17	Miączyn	Cmentarz przykościelny z drzewostanem	
18	Miączyn	Plebania w zespole kościoła paraf.	
19	Miączyn	Cmentarz paraf. prawosławny ob. rzym.kat.	
20	Niewirków	Cerkiew, ob. kościół fil. Narodzenia NMP.	
21	Niewirków	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	
22	Niewirków	Park w zespole pałacowo-parkowym	
23	Niewirków	Kapliczka w zespole pałacowo-parkowym	
24	Niewirków	Gorzelnia w zespole pałacowo-parkowym	
25	Niewirków	Kapliczka przydrożna I.	
26	Niewirków	Kapliczka przydrożna II.	
27	Niewirków	Magazyn spirytusu w zespole pałacowo – park.	
28	Niewirków	Komin gorzelnii w zespole pałacowo - parkowym	
29	Świdniki	Cerkiew, ob. rzym.-kat. pw. MB Królowej Polski	
30	Świdniki	Cmentarz przykościelny z drzewostanem	
31	Świdniki	Nagrobek Batowskich na cmentarzu kościelnym	
32	Świdniki	Park podworski	
33	Świdniki	Cmentarz prawosławny ob. rzymskokatolicki.	
34	Świdniki	Spichlerz w zespole folwarcznym.	
35	Zawalów	Cmentarz prawosławny ob. rzymskokatolicki	
36	Zawalów	Gródek stożkowaty	
37	Żuków	Kapliczka przydrożna	
38	Żuków	Pomnik ku czci poległych w l. 1936-37 w walce z sanacją.	
39	Miączyn	Stanowiska archeologiczne wg. załącznika	

5.8. Zabytki o największym znaczeniu dla Gminy.

Największe znaczenie spośród zabytkowych obiektów znajdujących się na terenie Gminy mają, nie pojedyncze budynki lecz zespoły, a do takich należy zaliczyć zespoły sakralne w Horyszowie, Miączynie i Świdnikach. Wchodzące w ich skład świątynie powstały w I ćw. XIX w., pomimo niesprzyjających okoliczności (zmienna przynależność wyznaniowa) zachowały pierwotną bryłę w niemal niezmienionej klasycystycznej formie. Ikonostasy wymieniano na ołtarze, ale układ wnętrza pozostał bez zasadniczych przeobrażeń. Nie tworzą jednolitej stylistycznej grupy, gdyż zróżnicowane są bryłą i detalem architektonicznym, ale ich wspólnym mianownikiem jest dostosowanie skalą do otoczenia, w które wtapiają się, a jednocześnie stanowią dominantę.

Wyróżnikiem wśród zabytków Gminy jest także zespół pałacowo-parkowy w Niewirkowie powstały w k. XIX w. Należy jednak podkreślić, że wyjątkowość nie dotyczy dekoracji architektonicznej pokrywającej elewacje, ale rozczłonkowanej bryły z nadwieszonym wykuszem w narożu, sporadycznie występującym elementem w architekturze pałacowej tego okresu. Zwraca uwagę również kompozycja zespołu, którego główna oś zamknięta jest kapliczką z rzeźbą św. Jan Nepomucen odległą o ok. 1000 m.

Kolejnym zespołem posiadającym wyjątkowe znaczenie dla Gminy jest zespół przydrożnych kapliczek, z których większość powstała ok. 1905 r. i związana jest z ukazem tolerancyjnym. Należą do nich kapliczki w: Horyszowie, Kotlicach (trzy), Niewirkowie (dwie) i w Żukowie. Pozostałe kapliczki wzniesiono jako wota: zbiorowe (Kotlice-krzyż) lub indywidualne (Kotlice I) oraz jako element założenia parkowego - wspomniana kapliczka w Niewirkowie. Kapliczki te, poza dziękczynną funkcją, są także indywidualną formą wyrazu pewnych potrzeb estetycznych mieszkańców, dlatego też należy traktować je jako regionalny element tożsamości kulturowej. Są

także świadectwem przeszłości religijnej regionu, gdyż jak wyżej wspomniano funkcjonował tu kościół rzymskokatolicki, grekokatolicki i prawosławny, a fundatorzy kapliczek opisywali je po polsku lub cyrylicą.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.

ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Ruralistyka

Jak wcześniej wspomniano na terenie Gminy występuje w zasadzie jeden układ ruralistyczny – jednodrożnica, z obustronną zabudową, który nigdzie nie zachował swej pierwotnej formy. Niewątpliwie wpływ na ten stan rzeczy miał niekontrolowany rozwój przestrzenny poszczególnych miejscowości, w wyniku którego już w 2 połowie XX w. wprowadzono nowe poprzeczne i równoległe połączenia oraz zagęszczono zabudowę.

Architektura sakralna

Zespół kościelny w Miączynie zachowany jest w dobrym stanie, zmiany jakie wprowadzono w trakcie przebudowy w 1919 r. w niewielkim stopniu wpłynęły na kształt pierwotnej bryły świątyni. Teren dawnego cmentarza przykościelnego jest uporządkowany, a znajdujący się na nim drzewostan odpowiednio pielęgnowany. Położona vis á vis kościoła dawna, klasycystyczna plebania, przez wiele lat nieremontowana i opuszczona w 2021 r. została pieczołowicie odremontowana.

Dawna cerkiew, ob. kościół rzymskokatolicki, w Horyszowie zachowana jest w dobrym stanie, powyższa uwaga dotyczy zarówno samej świątyni jak i jej otoczenia.

W zespole kościelnym w Świdnikach wszystkie obiekty wchodzące w jego skład wymagają prac restauratorskich o mniejszym lub większym zakresie. Cerkiew, ob. kościół ma zawilgocone i zniszczone tynki zewnętrzne, nagrobek Batowskich jest zniszczony z uwagi na wysoki stopień zużycia materiału i wpływ warunków atmosferycznych. Mur otaczający dawny cmentarz przykościelny ma widoczne ubytki cegieł.

Drewniana cerkiew w Niewirkowie, ob. kościół rzymskokatolicki zachowana jest w dobrym stanie, podobnie jak jej otoczenie.

Niewielka, drewniana kaplica w Czartorii jest zadbana, z uwagi na stale prowadzone bieżące remonty, nie wymaga prac konserwatorskich.

Architektura rezydencjonalna

Pałac w Niewirkowie nadal zachowany jest w złym stanie technicznym, wynikającym z zużycia materiałowego oraz braku remontów, co zostało odnotowane w poprzednim programie. Ściany zewnętrzne są zawilgocone, z wyraźnymi ubytkami tynku, zniszczeniem detalu architektonicznego, elementów wyposażenia, stolarki okiennej i drzwiowej. Zarówno pokrycie dachowe jak i konstrukcja dachowa są zużyte w bardzo dużym stopniu. Pomimo przeprowadzenia prac zabezpieczających, obiekt wymaga kompleksowego remontu.

Murowany dwór w Kotlicach, obecnie jest opuszczony i stopniowo pogrąża się w ruinie. Elementy materiałowe wykazują znaczny stopień zużycia: pokrycie dachowe, więźba dachowa, ściany zewnętrzne i wewnętrzna, stolarka okienna i drzwiowa.

Dwór w Poddąbrowie-Michałowce po przebudowach przeprowadzonych po II wojnie światowej (dobudowa ganku, zamurowanie części otworów okiennych i drzwiowych) nie zachował swych pierwotnych walorów zabytkowych. Jego obecny stan techniczny jest stosunkowo niezły, wymaga jednak wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, ujednoliconej i zgodnej z pierwotnym kształtem.

Budynki użyteczności publicznej

Na terenie Gminy zachowały się dwa obiekty użyteczności publicznej powstałe przed 1945 r. - murowana szkoła w Zawalowie oraz drewniana szkoła w Koniuchach, nie reprezentujące jednak

wyróżniających je wartości zabytkowych. W uzupełnieniu należy dodać, że szkoła w Zawalowie zachowana jest w dobrym stanie, natomiast opuszczony i przebudowywany budynek w Koniuchach wykazuje widoczne ślady zużycia materiału z jakiego został zbudowany.

Budynki mieszkalne:

Brak zabytkowych budynków mieszkalnych.

Budynki przemysłowe

Budynki wchodzące w skład zespołu gorzelni w Niewirkowie zachowały się w złym stanie technicznym. Główny budynek - gorzelnia ma duże ubytki pokrycia dachowego, zniszczoną więźbę dachową, stolarkę okienną i drzwiową, ubytki tynku na znacznych połaciach muru. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do magazynu spirytusu. W lepszym stanie technicznym jest komin gorzelni. Usytuowany poza zespołem gorzelni elektryczny młyn został przebudowany po II wojnie światowej i obudowany współcześnie elewatorami, co w sumie wpłynęło w znacznym stopniu na utratę jego wartości zabytkowych.

Spichlerz w Świdnikach jedyny relikט dawnego zespołu folwarcznego zachowany jest w bardzo złym stanie technicznym – więźba dachowa i pokrycie dachowe są niemal całkowicie zniszczone, podobnie jak tynki, stolarka okienna i drzwiowa. Również ściany zewnętrzne wykazują daleko idący stopień zużycia materiałowego.

Cmentarze i miejsca pamięci:

Cmentarz parafialny w Gdeszynie zachowany jest w dobrym stanie; czytelny w terenie, ogrodzony, z uporządkowaną zielenią, z wyraźnym duktem alejek oraz zadbanymi nagrobkami.

Nieczynny cmentarz prawosławny w Gdeszynie jest nieogrodzony, porośnięty dziko rosnącą roślinnością, zdecydowana większość nagrobków jest zachowana fragmentarycznie. Dwa w pełni zachowane nagrobki mają wyraźne ślady zużycia materiałowego. Całość wymaga uporządkowania, zarówno w kwestii roślinności jak i nagrobków.

Cmentarz z I wojny światowej w Gdeszynie jest nieogrodzony, dobrze czytelny w terenie, z widocznymi tablicami informacyjnymi. Pierwotny układ kwater i nagrobków jakkolwiek częściowo zatarty, jednak nadal jest klarowny. Również mogiły są częściowo rozmyte. Drzewostan na terenie jest uporządkowany.

Cmentarz parafialny w Horyszowie jest ogrodzony, z dobrze czytelnym układem kwater i alejek, zadbaną roślinnością oraz nagrobkami w części rzymskokatolickiej. Nieco odmiennie wygląda starsza część cmentarza, gdzie nieczytelne są kwatery, większość nagrobków uszkodzona, a nieliczne, zachowane w całości, są zniszczone w wyniku działań atmosferycznych. Nagrobki wymagają zabezpieczenia i prac konserwatorskich.

W Horyszowie, w lesie, po północnej stronie drogi Horyszów-Zawalów, widoczny jest regularny, kolisty fragment obwałowań, co sugeruje istnienie tam cmentarza wojennego, zapewne z czasów I wojny światowej.

Istniejący we wschodniej części Koniuch cmentarz grekokatolicki, obecnie nieczynny, zachowany jest w bardzo złym stanie. Brak tu oznakowania w terenie, nieczytelne są kwatery, alejki, nieliczne nagrobki zachowane są szczątkowo, w całości porośnięty jest dziko rosnącymi krzewami i drzewami. Całość wymaga oczyszczenia, uporządkowania roślinności i oznakowania w terenie w formie tablicy.

Cmentarz parafialny w Miączynie zachowany jest w bardzo dobrym stanie; czytelne są kwatery, uporządkowana i zadbana jest zieleń na cmentarzu, zdecydowana większość zabytkowych nagrobków utrzymana jest w dobrym stanie technicznym.

Cmentarz parafialny w Świdnikach – stan zachowania jest dobry, ogrodzony, z czytelnymi kwaterami i alejkami, uporządkowaną roślinnością. W najstarszej, zachodniej części cmentarza

zachowały się dwa XIX-wieczne nagrobki, które wymagają prac konserwatorskich w zakresie oczyszczenia i zabezpieczenia.

Cmentarz parafialny w Zawalowie także zachowany jest w dobrym stanie i podobnie jak poprzednie ogrodzony, z czytelnymi kwaterami i alejkami, uporządkowaną roślinnością i zadbanymi najstarszymi nagrobkami.

Pośród znajdujących się na terenie Gminy miejsc pamięci jedynie Pomnik w Gdeszynie zachowany jest w dobrym stanie i wymaga tylko bieżącej konserwacji. Natomiast pomnik w Żukowie należy oczyścić i zabezpieczyć w zakresie bryły, jak i ogrodzenia oraz uporządkowania roślinności rosnącej wokół..

Kapliczki i figury przydrożne

Przydrożne kapliczki znajdujące się na terenie Gminy tj. św. Jana Nepomucena w Gdeszynie, Horyszowie, Kotlicach (cztery oraz krzyż przydrożny), Niewirkowie (dwie oraz kapliczka ze św. Janem Nepomucenem), nagrobek Batowskich na cmentarzu kościelnym oraz w Żukowie, zachowane są w dobrym stanie.

Parki i ogrody

Park w zespole pałacowo-parkowym w Niewirkowie zachowany jest w stosunkowo niezłym stanie, nadal czytelna jest główna oś kompozycji, główne aleje oraz szpalery na krańcach. Zachowała się także przesklepiona, murowana piwnica usytuowana w pobliżu pałacu. Natomiast mur ogradzający park wykazuje ślady poważnych zniszczeń wynikających z zużycia materiału – zlasowane cegły oraz znaczne ubytki.

Rozległy niegdyś park otaczający niegdyś pałac w Świdnikach obecnie jest zachowany jedynie częściowo, nadal czytelne są niektóre szpalery wyznaczające granice założenia, aleje lipowa i topolowa oraz stawy. Natomiast zanikło wnętrze parku, pozbawione charakterystycznych alej oraz drzewostanu.

Archeologia

Sieć osadnictwa na terenie Gminy jest skupiona i stosunkowo dobrze spenetrowana w formie badań AZP (obszary: 87-90, 87-91, 87-92, 88-90, 88-91, 88-92, 89-90, 89-91). W trakcie tych badań nie natrafiono na znaleziska, których wartość miałaby ponadlokalne znaczenie. Zabytkowy materiał jest charakterystyczny dla poszczególnych kultur i nie wykracza poza typowe dla nich elementy - broń, narzędzia rolnicze czy naczynia. Wyróżnikiem w tej dziedzinie jest dobrze zachowany w Zawalowie gródek stożkowaty, będący pozostałością po osiedlu, o obronnym charakterze, istniejącym od XIV do przynajmniej końca XVI w. Z uwagi na swą wartość gródek został wpisany do rejestru zabytków archeologicznych.

Mając na uwadze rangę Gminy i wagę ewentualnych znalezisk konieczne wydaje się prowadzenie prac ziemnych na omawianym obszarze pod nadzorem archeologicznych.

Zabytki archeologiczne są szczególnie narażone na zniszczenia i uszkodzenia, co może być wywołane zarówno działaniami człowieka jak i natury, np. erozją. Wśród głównych zagrożeń wskazać:

- działania inwestycyjne, związane z budową obiektów kubaturowych, budową i rozbudów współczesnej infrastruktury,

- amatorskie poszukiwania zabytków archeologicznych (w tym przy pomocy wykrywaczy metali) i rozkopywanie stanowisk,

- erozja i niszczenie stanowisk przez głęboką orkę na terenach rolniczych.

Analizując szanse i zagrożenia stanu dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy należy wskazać kilka elementów, które są już teraz lub w nieodległej przyszłości staną się znacznymi walorami.

Niewątpliwie za jeden z najważniejszych należy wskazać uwarunkowania krajobrazowo-przyrodnicze, których wartość już doceniono włączając znaczny obszar gminy w otulinę Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. Te wyjątkowe wartości są nie do przecenienia z uwagi na rosnące zapotrzebowanie na rozwój turystyki w regionie, wynikający zarówno z dużej popularności Rostocza jak i bliskości dużego ośrodka miejskiego, jakim jest Zamość.

Istotną wartością jest także nasycenie obszaru Gminy zabytkami, może nie posiadającymi wartość ponadlokalną, ale na tyle ciekawymi, że mogą przyciągnąć uwagę potencjalnych turystów. Wspomniane wcześniej zespoły sakralne w Miączynie, Horyszowie i Świdnikach, pałac w Niewirkowie czy kapliczki przydrożne dają podstawę do stworzenia regionalnych szlaków rowerowych podłączonych do SPK bądź z Zamościa. Nie należy zapominać o gródku w Zawalowie z zachowaną własną formą terenową, który mógłby stać miejscem niezwykle popularnych festynów archeologicznych np. Chodlik w pobliżu Opola Lubelskiego. Również bliskość Zamościa jest korzystnym bodźcem dla rozwoju turystyki na terenie Gminy, gdyż odległość ok. 20 km od Miączyna pozwala na stosunkowo szybkie przemieszczanie się rowerem lub samochodem dobrze utrzymaną drogą krajową nr 74.

Słabą stroną dziedzictwa kulturowego na terenie Miączyna jest brak obiektów o ponadlokalnym znaczeniu, które byłyby swoistym magnesem oraz skromnie rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna, która uniemożliwia zatrzymanie się tu większych grup turystycznych na dłuższy okres czasu. Niekorzystny wpływ ma także słabe skomunikowanie ze Skierbieszowskim Parkiem Krajobrazowym do którego prowadzą nieliczne i złej jakości drogi.

Istotnym minusem są skromne możliwości finansowe Gminy, w zasadzie uniemożliwiające podejmowanie samodzielnych inicjatyw związanych z ochroną zabytków w większym zakresie.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Na wstępie należy podkreślić, że władze Gminy Miączyn rozwijają wcześniejsze założenia polityki w zakresie opieki nad zabytkami, mające przy tym na uwadze znaczącą wartość usług w zakresie turystyki i ich wpływu na zatrudnienie miejscowej ludności. Jednak przed władzami samorządowymi stoi jeszcze wiele wyzwań mających na celu możliwie jak najlepsze wykorzystanie walorów zabytkowych Gminy. Istotnym utrudnieniem niewątpliwie będzie skromny budżet Gminy na rok 2022, nie przewidujący nakładów na projekty związane z ochroną zabytków. Wskazane jest jednak zaakcentowanie wcześniejszych działań władz Gminy związanych z pałacem w Niewirkowie, w którym w 2019 r. wykonano szereg prac zabezpieczających:

- dokonano przeglądu zewnątrz budynku pałacu, usunięto samosiewy z obrzeży obu dachów, usunięto liście i namul z rynien, wyprostowano i udrożniono rury spustowe;

- najbardziej zagrożone odpadaniem tynku miejsca zabezpieczono tymczasowo siatką propylenową;

- uzupełniono oszklenie otworów okiennych;

- wyremontowano klapę przysłaniającą otwór wejściowy w poziomie posadzki tarasu wykusza w narożu zachodnio-południowym, zabezpieczając przez to zamakanie wnętrza wykusza.

Natomiast w 2020 r. sporządzono:

- ekspertyzę techniczną dotyczącą stanu zabytkowego pałacu w Niewirkowie – 9840,00 zł brutto

- inwentaryzację architektoniczną pałacu w Niewirkowie - 4674,0 zł brutto

7.1. Priorytety programu opieki

A. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

B. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy.

7.2.Kierunki działań programu opieki

A.1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

B.1.Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

7.3.Zadania programu opieki

A.1.1.:

- Przeprowadzenie badań sondażowych mających na celu definitywne rozstrzygnięcie kwestii związanej z istnieniem cmentarza wojennego w Horyszowie, odcienie którego pojawiły się znaki zapytania.

- Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno - ruralistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego)

- Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)

- Walka z samowolami budowlanymi (reagowanie na przebudowy, rozbudowy, wszelkie przekształcenia obiektów znajdujących się w GEZ bez uzgodnień z władzami Gminy i urzędem konserwatorskim).

- Ochrona panoram widokowych o wartościach kulturowych w oparciu o zmiany w Ustawie Krajobrazowej z 2015 r.

B.1.1.:

- Oznakowanie w terenie tablicami cmentarzy prawosławnych w Gdeszynie, Koniuchach oraz w Horyszowie w części włączonej do cmentarza rzymskokatolickiego, z uwagi na ich znaczną wartość dla zachowania tożsamości kulturowej regionu.

- Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów)

- Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań, planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych

- Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy

- Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji

- Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie (w pierwszej kolejności wpisanych do rejestru zabytków i najbardziej zagrożonych).

- Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji

- Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, itp.)

- Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu ubytowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.

Zadania dodatkowe

1. Aktualizacja informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy w prowadzonym przez Urząd Gminny portalu internetowym www.miaczyn.pl. Stałe poszerzanie zawartości portalu internetowego o informacje na temat historii gminy, wartości zasobów dziedzictwa kulturowego, potrzeb ochrony, tradycji lokalnych.

2. Działania takie wpływają na wzrost zainteresowania dziedzictwem kulturowym, przyczyniają się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Gminy poprzez podniesienie rangi informacji turystycznej, podniesienie konkurencyjności dzięki ofercie turystycznej w miejscu zamieszkania, wzbogacania istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych wykorzystujących dziedzictwo kulturowe.

3. Realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. "małych ojczyzn" i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej.

3. Współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza oznaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe; dalsze uczestnictwo gminy, placówek szkolnych, bibliotecznych i instytucji kultur w Europejskich Dniach Dziedzictwa.

4. Działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych zasobach dziedzictwa kulturowego.

5. Stała opieka nad pomnikami i miejscami pamięci. Inwentaryzacja miejsc pamięci na terenie Gminy, opracowywanie projektów lub koncepcji ich zagospodarowania.

6. Współpraca władz Gminy z organizacjami pozarządowymi, muzeami, instytucjami regionalnymi, wojewódzkimi oraz ministerialnymi w promocji dziedzictwa kulturowego gminy.

7. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy oraz upowszechnianie problematyki ochrony dóbr kultury w mediach, internecie, prasie, wydawnictwa własne gminy.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAM

Władze samorządowe mają do dyspozycji liczne instrumenty bezpośredniego i pośredniego oddziaływania, w tym zwłaszcza finansowe wspieranie określonych przedsięwzięć, sporządzanie miejscowych planów przestrzennego zagospodarowania gminy, inspirowanie działań niezależnych podmiotów społecznych, gospodarczych i politycznych (np. instytucji biznesowych), stymulowanie powstawania zrzeszeń publiczno-prywatnych, informowanie środowisk, opinii publicznej, władz państwowych itp. o swoich zamiarach i wpływanie na regionalną politykę kulturalną.

Zakłada się, że zadania określone w Programie ochrony zabytków dla Gminy Miączyn będą realizowane w wyniku podjęcia następujących działań:

A/ współpracy władz Gminy z ministerstwem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, z wojewódzkim konserwatorem zabytków, diecezją, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi oraz właścicielami obiektów zabytkowych;

B/ własnych działań władz gminy:

a/ tworzenia prawa miejscowego;

b/ finansowanie instytucji kultury, dotacje, system ulg finansowych, nagrody, zachęty dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz należyte utrzymywanie, wykonywanie remontów

i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością lub użytkowanych przez gminę;

c/ realizacja projektów i programów miejscowych;

d/ inne - działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne itp.;

e/ działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz wymiany kulturalnej” – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kreatywna Europa 2014-2020 – www.mkidn.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr 6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym www.interreg.gov.pl
- Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” – www.interreg.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” – www.minrol.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kapitał ludzki” – www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko” - www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Europejska współpraca terytorialna” – www.mrr.gov.pl
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” – www.fundusznngo.pl
- Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym – ww.partnerstwowpublicznoprywatne.info/ustawa_ppp.php
- Inne

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Z uwagi, iż program opieki nad zabytkami jest swoistym zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz terenu, także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponuje gmina. Należy zatem przyjąć, że źródłem finansowania zadań wskazanych do realizacji w programie, będą zarówno środki, które pozostają w dyspozycji lub w zasięgu Gminy Miączyń, jak również inne źródła (rządowe, prywatne, itp.), tj.:

1. Środki własne budżetowe gminy na realizację zadań własnych (dot. zasad udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków).

2. Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;

3. Środki Wojewody Lubelskiego (pozostające w dyspozycji Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków);

4. Dotacje podmiotowe dla instytucji kultury, których organizatorem jest samorząd województwa;
5. Środki Unii Europejskiej, głównie zawarte w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego lub EFRR.
6. Dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
7. Dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
8. Środki własne jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli;
9. Dochody własne instytucji kultury;
10. Środki Ministra Kultury w ramach programu "Promesa Ministra Kultury";
11. Środki prywatne;
12. Dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
13. Składki i zbiórki publiczne finansowane ze środków ludności;
14. Inne środki przewidziane prawem.

Na koniec należy podnieść niezwykle ważną kwestię jaką jest finansowanie prac związanych z remontami i pracami konserwatorskimi obiektów sakralnych, które w znacznym stopniu jest pokrywane ze środków własnych parafii. Prace przy obiektach tego typu można także finansować ze środków budżetu państwa.

W przypadku szczególnych projektów można też pozyskać środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Dotyczy to dofinansowania konserwacji zabytkowych parków wpisanych do rejestru zabytków oraz dofinansowania publikacji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Obiekty typu cmentarze wojenny mogą być wspierane z funduszy Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie lub z Komitetu Opieki nad Grobami, działającego w ramach Towarzystwa Współpracy Europejskiej w Lublinie.

Aktualizacja programu.

W miarę realizacji zadań i poszczególnych projektów może nastąpić naturalna potrzeba aktualizacji czteroletniego programu ochrony zabytków i opieki nad Zabytkami dla Gminy Miączyn. Przyczyny takich zmian wiązać się mogą z nowymi wymogami formalnymi dotyczącymi programu, dostosowania go do ujawnionych w trakcie realizacji programu nowych zamierzeń właścicieli zabytków lub pojawienia się nowych możliwości prawnych. W związku z tym program może być aktualizowany odrębnie dla poszczególnych zadań, obejmując zmiany w ich zakresie lub może być poszerzany o nowe zadania, wynikające z bieżących potrzeb. Zmiany programu winny być opiniowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie i zatwierdzane uchwałami Rady Gminy.